

Enric VICEDO I RIUS: *Història econòmica de Lleida i de la Catalunya occidental. Territori, societat, condicions de vida i canvi històric (1640-1975)*, Lleida, Pagès Editors, 2021, 576 pàgines.

El llibre que ens proposem ressenyar vol resseguir l'evolució de l'economia (en un sentit ampli) de les terres de Lleida i el Pirineu des de la crisi general del XVII fins al final de la dictadura franquista. Una monografia que sintetitza i integra la major part de treballs fets en aquesta direcció i que, afortunadament, ha estat realitzada per qui millor podia elaborar un treball com aquest i qui més ha treballat la història econòmica lleidatana durant les darreres dècades. Enric

Fugint d'una estructuració cronològica o temàtica clàssica, l'obra s'articula sobre la base de dos grans blocs, el referent a l'antic règim i el centrat en la consolidació del capitalisme, i analitza en cada bloc tant els fonaments demogràfics com les institucions i les diferents activitats econòmiques.

L'autor de l'obra té en tot moment la voluntat d'analitzar la dinàmica econòmica de les terres de Lleida i del Pirineu com una baula més de l'economia catalana, la que es troba en ple procés d'especialització i integració regional i que no resta aliena a uns contextos europeus i mediterranis en plena efervescència.

L'estudi de l'economia d'antic règim del ponent català compagina una producció de base orgànica (diferenciada entre el Pirineu i la plana) amb un creixement dels mercats agraris i ramaders que té com a prioritat acompanyar el creixement demogràfic del litoral i de l'àrea de Barcelona, i que, tot i les reconstruccions que ha d'afrontar durant aquells segles, fa que siguin dos àmbits fonamentals que ajudin a deslligar les àrees de producció de les de consum.

En aquest context, l'obra se centra especialment en l'anàlisi de les reconstruccions del país després de la crisi general i del conflicte bèl·lic de l'inici del set-cents. Tot i la importància creixent que té el mercat, la base econòmica continua sustentant-se de la petita propietat pagesa, i aquesta, per tant, s'analitza com un element inseparable de les unitats familiars i la seva reproducció.

Per garantir la sustentació familiar, que és la base de l'esquema econòmic preindustrial, el treball femení ha estat fonamental al llarg dels segles. L'autor reconeix la gran importància de la mà d'obra femenina i aporta una explicació breu de les diferents funcions que duia a terme. En aquest punt, però, malauradament, les terres de Lleida estan encara mancades d'estudis que l'analitzin en profunditat.

Si bé la petita propietat és un element troncal de la base econòmica lleidatana, també existeixen petits grans latifundis, majoritàriament en mans del capítol de la catedral, els quals, els darrers anys, ja havien centrat l'interès de l'autor i permeten aportar dades de producció que ajuden a comprendre les claus de la recuperació del XVII i com el nivell de reinversió de la taxa de sostracció senyorial dificulta la modernització productiva de les terres (tret de comptadíssimes excepcions), però, sobretot, serveix per explicar el context del darrer XVIII i els efectes dels processos de desamortització del XIX i com apareixen els conflictes derivats de l'aparició de la propietat privada capitalista.

El segon gran bloc de l'obra analitza les bases del que tantes vegades s'ha anomenat la *Catalunya pobra*, però, en aquest punt, l'autor, tot i explicar les causes d'aquesta pobresa, prefereix posar l'accent en l'arribada de la industrialització a la demarcació, la qual, certament, no té la tirada de la indústria del litoral central, però no pot ser gens menystinguda. Aquest sector serveix per fixar part del moviment migratori provinent del món rural en les àrees urbanes lleidatanes; les fàbriques de llum del Pirineu transformen el paisatge i introdueixen un nou paradigma laboral, però, sobretot, és la industrialització lligada al sector agrari la que esdevé un puntal de l'economia lleidatana; indústria conservera, indústria

d'adobs, grans granges de producció intensiva o fàbriques de maquinària agrària (i en aquest punt cal destacar l'anàlisi que es fa de Can Trepà de Tàrraga), per no parlar de l'ús dels canals (tant els del XIX com els del XX), són usats com a exemples que serveixen per lligar el canvi econòmic amb la tradició agrària.

La gestió de l'aigua ocupa també un lloc destacat en aquesta obra. Les reformes liberals del XIX introdueixen una altra concepció de la gestió dels canals i les sèquies històrics que comporta un seguit de reaccions en el món rural, però que també, i de bracet sobretot dels nous canals del XIX i primera del XX, amb els seus canals auxiliars respectius, són els que impulsen una agricultura cada cop més intensiva i permeten impulsar nous cultius. En aquest punt, però, l'autor reivindica que, en cap cas, l'agricultura industrial (ni la industrial en el seu conjunt) no pot ser analitzada com un fenomen deslligat de les petites explotacions agràries tradicionals, ja que totes les formes de producció formen part d'un únic entramat econòmic ben integrat i complementari.

Al llarg de l'obra, es van desgranant lentament un llarg reguitzell d'exemples que serveixen per explicar els més de tres segles d'història que se sintetitzen, molts de propis, molts altres d'altres historiadors que s'han preocupat per conèixer l'economia lleidatana al llarg dels segles. Vicedo reconeix, però, que no era pas possible comentar absolutament tot el que s'ha publicat sobre el tema sense renunciar a fer una obra accessible per a un públic que sobrepassés l'àmbit acadèmic [tot i que en opinió de qui escriu aquesta ressenya pocs se'n deixa, i cap d'imprescindible], per la qual cosa, acompanya aquest llibre amb un espai web que s'ha d'anar actualitzant periòdicament amb noves aportacions i referències que enriqueixin encara més aquesta obra.

Finalment, i després de més de cinc-cents pàgines d'un gran treball històric, l'autor, conscient de la utilitat de l'ofici de l'historiador, posa un punt i seguit i obre un epígraf en què esbossa l'evolució econòmica dels darrers anys i s'atreveix a mirar, des de la saviesa, al futur de l'economia d'una terra que amb una llarga tradició darrere encara seguirà sent viva.

Gabriel RAMON MOLINS*
Universitat de Lleida

* Gabriel Ramon Molins, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5283-1947>.